

F. C. OLSENS
BREVARKIV PÅ DET KGL. BIBLIOTEK

AF

MORTEN BORUP

At man søger efter én skat og finder noget helt andet, er et ikke ukendt fænomen, hvad Det kgl. Bibliotek i året 1955 har haft en glædelig erfaring for. Historien begynder forøvrigt i Kunstakademiets Bibliotek, som mente at være kommet på spor efter en samling af arkitekturtegninger og derfor sendte sin arkivar Knud Millech til Jylland for at efterforske sagen. En stor kasse, til randen fyldt med papirer, fandtes ganske rigtigt hos enken efter Viborg-rektoren F. C. Olsens søn, lektor Fr. Orluf i Vejle, der i sagens interesse var villig til at overlade den til Akademiet. Den førtes til Charlottenborg, hvor bibliotekar Aage Marcus åbnede den og qua kunsthistoriker i første øjeblik led en skuffelse, idet det viste sig, at den ikke indeholdt det forventede, men som den fine kender af vort åndsliv han er, alligevel ikke kunde lade være at glæde sig, alt som han efterhånden for sine øjne så udbredt et meget fint brevarkiv fra det 19. århundredes guldalder, således som han har skildret det i en kronik „En kasse på loftet“ i „Politiken“ 9. aug. 1955. Kassen måtte da atter på rejse – dens endelige hjemsted blev naturligvis Det kgl. Bibliotek.

Den mand, hvis arkiv nu omsider er havnet i offentligt eje, er den som pædagog og publicist i sin tid meget bekendte Frederik Christian Olsen, der var født i 1802 og døde 1874. Når hans navn i vore dage kendes, er det dog hverken for hans tjeneste i den danske latinskeole eller for hans deltagelse i den politiske frihedsbevægelse. Han gjorde utvivlsomt god fyldest både som adjunkt ved Metropolitanskolen, som overlærer i Helsingør, hvorfra han igen vendte tilbage til hovedstadens dengang eneste statsskole, og i den topstilling, hvormed han afsluttede sin pædagogiske løbebane: som rektor for Viborg katedralskole. Ved siden heraf har han indlagt sig fortjeneste ved at være formand for „Trykkefrihedsselskabet“¹⁾ og for dette i 1840'erne at redigere dets organer „Dansk

¹⁾ Se herom Historiske Meddelelser om Kbh. 4. rk. IV, 1955, 225-364.

Folkeblad“ og „Dansk Folkekalender“. Men for eftertiden er han først og fremmest litteraturhistorikeren, der har fremdraget en række breve til belysning af Johannes Ewalds liv i årene 1774–77 og skrevet den første biografi over Poul Møller, den bog, der henrykkede den purunge Georg Brandes, som bogstavelig sled den op og læste den „titusinde Gange“ (Henning Fenger: Georg Brandes' læreår, 1955, 4), og som endnu den dag i dag har bevaret sin værdi som en førstehåndskilde, fordi dens forfatter har kendt Poul Møller, og den således er bygget på selvooplevelse.

Både kvantitativt og kvalitativt er F. C. Olsens arkiv en betydningsfuld forøgelse af Det kgl. Biblioteks i forvejen så righoldige håndskriftsamlinger. Således som det rent midlertidigt er blevet opstillet i bibliotekets accessionsafdeling, hvor det har været den, der skriver disse linier, overdraget at bringe en foreløbig orden i de temmelig kaotiske masser, fylder papirerne 1½ reolhylder og er indtil videre fordelt i 24 fascikler. Selv om noget er afskrifter, som ifølge venlig oplysning fra svigerdatteren, fru Agnes Orulf, er blevet foretaget af en nu afdød dattersøn af Olsen med henblik på udgivelse, er der overmåde meget stof af første klasse. Samlingen falder i 5 grupper: breve fra og til Olsen, trykte og utrykte manuskripter, afskrifter, tryksager og en afdeling varia, væsentligst indeholdende hans personlige papirer (dagbøger, skrivekalendere og optegnelser fra skole- og studietiden). Alle sider af hans virke er repræsenteret. Vi finder henvendelser til skolemanden, lige fra forældreandragender til kultusminister Madvigs embedsskrivelser, bl. a. følgende pudsige lille „fraværelsesseddel“, som fru Gyllembourg 1829 har medgivet sin plejesøn Georg Buntzen for at overlevere til hr. Olsen, og hvis indhold næppe kan antages at have behaget ham – det er i mere end een henseende ikke nogen „hverdagshistorie“:

Jeg beder om Tilgivelse fordi Georg i Gaar har forsømt Skolen. Det var i Forgaars hans Fødselsdag og en lille Skovtour til Hest hvormed min Søn havde glædet ham, havde saaledes trættet ham at han var ganske uskikket til sine Skoleforretninger næste Morgen. Jeg beder ogsaa om at han imorgen maa forlade Skolen inden Kl: 12, da hans Fader ønsker at have ham med paa en Lysttour som han, om Veiret tillader det, vil foretage med alle sine Børn.

Med Høiagtelse

Th: Gyllembourg.

Her er breve fra liberale politikere til formanden for „Trykkefrihedsselskabet“ og redaktøren for „Dansk Folkeblad“; Balthazar Christensen, H. N. Clausen, Johs. Hage og Orla Lehmann er nogle af de kendteste

navne. Men der er også talrige skrivelser fra „de stille i landet“, personer, der har deltaget i den politiske frihedsbevægelse i mere lokalt betonedede kredse, især i Viborg amt, og i det hele skulde jeg – efter en flygtig gennemgang – tro, at en historiker, der er interesseret i liberalismens udvik-

F. C. Olsen, tegnet af Carl Bloch i Rom december 1863.
Tilhører Den skandinaviske Forening, Rom.

lingsgang i 40'rne, af disse papirer vil kunne udvinde adskilligt af værdi. Med de danske digtere kom Olsen i forbindelse i de år, da han gik på jagt efter skønlitterære bidrag til „Dansk Folkekalender“. Eftersom en del af digterbrevene diskuterer ændringer i de indsendte manuskripter, vil det forstås, at de ikke frembyder oplysninger af epokegørende art, hvad enten nu afsenderen er Blicher, Hauch, Hertz eller Ingemann; et par billetter fra J.L. Heiberg og Chr. Winther drejer sig om andre emner. Ubetinget morsomst er brevene fra Oehlenschläger og hans hustru. Det viser sig nemlig, at skjaldenes Adam, der ikke var videre stiv i latinen,

hvad der naturligvis ikke er nogen grund til at godte sig farisæisk over, har benyttet den klassiske filolog F. C. Olsen til at oversætte sine anmeldelser af forelæsningsrækker til universitetets lektionskatalog, der i tidligere tider udsendtes på det ærværdige romersprog, således som det fremgår af følgende ganske kuriose billet:

Høistærede Ven! Da De eengang – om just ikke for alle, saa dog for ofte – har paataget Dem at være min Tolk i det Latinske, saa viis mig den Tieneste at udsætte mig følgende Linier i Deres classiske Latin.

„A.O. læser over de store poetiske Motiver i den nordiske Mythologie, som han ved Exempler af sine Digte vil vise at have benyttet; samt over denne Mythologies Forskiellighed og Lighed med de græske Myther.“

For Deres Godhed takker Dem Deres høist forbundne A. Oehlenschläger.

Også på andre måder drog familien Oehlenschläger nytte af Olsens tjenstvillighed. Som bekendt anså digteren det i en lang årrække for det fordelagtigste for sin økonomi i lighed med Holberg selv at forhandle sine værker. I praksis var det Christiane, hvem dette hverv påhvilede. Hun fik efterhånden spundet et net af kommissionærer ud over det ganske land, som skulde skaffe købere, og i de år, da Olsen sad i Helsingør, var det overdraget ham at varetage sundbyens forsyning med Oehlenschlägeriana. Hver gang Oehlenschläger da var nedkommet med et nyt digterværk, gik der „Kiøbmandsbrev“, som hun selv kalder det, til „min høistærede Ven, vor driftige accrediterede Agent“ med bøn om hjælp ved bogens afsætning og med ideligt gentagne taksigelser for „Deres Interesse for vor Boghandel“. Salget i Helsingør synes desværre at have været minimalt. Det er naturligvis et minus, at Christianes skrivelser er forretningsbreve. Kun en enkelt gang, ved datteren Charlottes tidlige død i 1835, bliver tonen mere personlig; imellem de prosaiske handelsbetragtninger lister der sig passager ind om det store tab, forældrene har lidt:

Undre Dem ikke over at jeg kan beskæftige mig med saa verdslige Sager, i de første Tider græd jeg uafladelig, men det er min Pligt iblandt at beskæftige mig med Forretninger af vante Art, da ellers mit Hierte maae briste, og jeg vist maatte forlade de Smaa som i Tiden skal meer end nu, skøndt visselig ogsaa i den spædeste Alder, trænge til en kiærlig Bedstemoder for den ømme Moder de vare saa ulykkelige at miste for de vare istand til at vurdere deres Tab.

Rigeligst er, hvad der i og for sig ikke kan forundre, Olsens familie- og vennekreds repræsenteret. Der er en vidtløftig korrespondance mellem ham og hans første hustru, talrige breve fra hans moder, hans svigerfader krigsassessor J.W. Schytte, og hans venner, hvoraf nogle er nutiden ube-

kendte (rådmænd Driefer, Aug. Fraenkel, Olsens fætter C.W. Gedde, juristen Chr. Vedersø og præsterne Fr. West og Carl Würtzen), medens navnene på andre siger os mere; det gælder f. eks. den senere justitarius i Christiania Carl Arntzen, Metropolitanskolens rektor Bonaparte Borgen og hans broder, direktøren for Københavns borger- og almueskoler V. A. Borgen.

Intet i hele samlingen kommer dog i værdi på højde med de papirer, den rummer til belysning af Poul Møller og hans kreds. Kort før sin død havde denne overdraget Chr. Winther og F. C. Olsen at udgive hans efterladenskaber, den første den skønlitterære part, den anden den filosofiske og kritiske. Denne hans sidste vilje eksekveredes som bekendt på den måde, at Chr. Winther efter at have besørget første bind af udgaven overlod resten til den afdødes gode ven, adjunkt Christen Thaarup, som vi navnlig er tak skyldige for dechiffringen af manuskriptet til „En dansk Students Eventyr“, medens Olsen, der var en skolet håndskriftlæser og velkendt med udgiverarbejde, på det mest samvittighedsfulde løste den opgave, der var betroet ham, ja, mere end det, idet han med den største kærlighed til emnet gav sig i lag med at indsamle materiale til en biografi over den afdøde digter. Selv hørte han med til Poul Møllerkredsen, skønt 12 år yngre og altså ikke deltager i hans ungdoms mange lystige bedrifter; det var først efter Møllers hjemkomst fra Kina, de to lærte hinanden at kende. De, der i første række kunde forsyne ham med oplysninger om den afdøde digter, var N. C. Möhl, Just Mathias Thiele, Ingemann, Heiberg, Chr. Lütken, N. B. Krarup, Balthasar Münster, Sibbern, Thaarup og ikke mindst Broderen Hans Ulrik Møller. En hel del af dette materiale, bl. a. et og andet, som ikke er blevet udnyttet, samt kladde til selve biografien, er blandt det bevarede. Her fæster man sig særlig ved de meddelelser, som Olsens kollega fra Helsingør, den ovennævnte adjunkt Christen Thaarup med rund hånd har givet ham; både har han overladt ham uddrag af sine dagbogsoptegnelser fra årene 1821–23, forsåvidt de angår hans livlige samkvem med Poul Møller, og desuden meddelt karakteristiske småtræk, hvoraf adskilligt er gledet direkte ind i biografien, som man vil kunne se af følgende brevsteder:

. . . . Første Gang saac jeg Poul Møller hos min første Ven og Skolekammerat Frederik Urne, der netop var bleven Student med ham og omtalte ham for mig med megen Respect. Jeg var endda ikke Student, og mig tog han naturligviis ingen Notits af, uden saa var, at han skulde have tænkt: Raucht der Fuchs auch Tabak? Under vort senere fortrolige Samliv kunde det ikke være andet end at han ofte hos mig maatte støde sammen med Urne. Han *erkjendte villig* denne Mands mange gode Egenskaber, hans Frihed for Adels-

stolthed, strænge Retsindighed og oprigtige Agtelse for Kundskaber og Talenter. Ydre Politur og Omgang med mange udmærkede Mænd, samt Fortrolighed med det „high life“ som han dog selv ikke fængsledes af, gjorde at Urne, skjønt vist nok et indskrænket Hoved, for den ikke ensidige ingenlunde var uinteressant. Men P.M. havde een Gang – dog neppe hos mig, – fundet ham kjedsommelig og derfor sat sig fast i Hovedet at han altid maatte kjede ham. Han kaldte ham derfor stedse „Din kjedsommelige Ven“, eller, naar han var mildt stemt og vilde skaane mine Følelser: „Din skikkelige Kammerjunker“. Men derimod kunde jeg aldrig overtale ham til, naar Urne kom, at vise ham den Høflighed eller Mangel paa Uartighed, som, ikke hins Rang og Stand kunde gjøre Krav paa, men som han havde skyldt den ringeste og fjærneste af sin Vens Bekjendter. Laa han i sin sædvanlige, magelige Stilling paa min Sofa, saa rørte han ikke et Lem i det han med et kort og koldt Goddag besvarede den Indtrædendes Hilsen, og indtil denne gik var han det mest monosyllabiske af alle Mennesker. Dette vil Du vist finde med mig at være et characteristisk Træk hos P.M. At jeg just har valgt Urne til Exempel er fordi jeg her havde oftest Lejlighed til at observere det . . . . Jeg vil endnu blot nævne en Duskammerat af P.M., med hvem han virkelig stod paa en meget fortrolig Fod, Balthaz. Münter, hvem jeg har seet ham ved sin Kulde jage bort og derpaa fortælle mig at han var glad at han gik, for han var saa kjedelig. Han vilde ikke kjedes, og alt hvad der for Øjeblikket ikke levede i hans Sjæl, det kjedede ham. Naar jeg overtænker det, maa jeg antage, at han, naar jeg var hos ham, eller han hos mig, ikke ved en Tredies Nærværelse vilde have det Venne-Samliv afbrudt, i hvilket vore Sjæle under de mest ubundne Samtaler sammenfløde. Denne Antagelse vil Du finde smigrende for mig; en anden vilde maaskee sige at den var dicteret af Forfængelighed; men har jeg nogen Forfængelighed, mig selv ubevidst, saa er jeg i min inderste Sjæl overbeviist om at den tier saalænge, som jeg lever mig tilbage i mine Venskabsforhold, og saalænge Tanken og Erindringen om dem *helliger* min Sjæl. Jeg vil derfor ogsaa, om det træffer sig, uforbeholdent ytre for Dig hvad jeg veed at han har sagt til min Ros eller Ophøjelse, naar jeg deri finder noget characteristisk. Vi havde ellers, som Du veed, mange fortræffelige fælles Venner, ved hvis Besøg han var ligesaa glad som jeg, og iblandt dem maaskee flere, som han hængte ligesaa meget ved som mig; men med Samtalen forandredes eller nuanceredes, som det forekommer mig, ogsaa Forholdet. Broderen Chr. Winther undtager jeg ene fra den gjorte Bemærkning; maaskee fordi mine Følelser for ham vare saa saare lige dem, jeg nærede for Poul, Følelser som jeg vilde kalde Venskab med en krydrende Ingrediens af Kjærlighed. Jeg havde flere Berøringspunkter fælles med P.M. end med C.W., nl. i vore fælles Studier; men det der bandt dem begge til mig, var vist den Følelse, som jeg nys forsøgte at beskrive. Begge have ogsaa ofte i livfulde Øjeblikke udraabt at de „elskede“ mig. Og hermed troer jeg at have forklaret, hvorledes P.M. kunde finde den uafbrudte Interesse i Omgang og Samtalen med En, der stod saa dybt under ham i Aand og Talenter, og at han foretrak min Omgang for den med saamange, der i disse

Henseender vare ham mere lige. Hvor ofte have vi ikke tilbragt hele Dage sammen, og naar den sildige Aften kom, vare vi endnu ikke færdige, og jeg maatte da stundum tilbringe Natten med ham. Men naar jeg nu pønser paa, hvad vi da tilbragte Tiden med eller talte om, kan jeg ikke gjøre mig selv Regnskab. Meget læste vi, snart hver for sig, snart samlede. Han gjorde da ofte Antegnelser; f. E. da han oversatte Odysseen, af ældre danske Ord og Kraftudtryk. Jeg har saaledes et Papir for mig hvorpaa han har optegnet: Avet(vrang, baglængs), Billing, Blee (Sengelagen), Bredbiil (Tømmermands-øxe), Kuld (Slægt), i en Svip, at svirpe med Svøben, Gruen (Ildstedet) og en 50 lignende. Engang vilde vi prøve paa at gjøre græske Vers, og han valgte det bekjendte Wesselske Epigram „Da Kongen steg paa Dronningen“, hvis Fortræffelighed han højt anpriste, og hvis græske Aand han meente netop maatte vise sig i den græske Oversættelse. I den Forventning at den vil moere Dig, hensætter jeg her hans Version. Den var *omtrent* saadan (thi jeg opskrev den senere efter Hukommelsen):

*Ἦμος τὴν βασιλείαν ἀναξ ἐπιβήσατο λαῶν
 Ἀθήετ' ἀνήρ πτωχὸς ἰσθ' εἰσερχόμενος.
 Ἄλλὰ δὲ ἀνθρώπα εἰσδόνειν οὐκ ἐδόνασσον
 Εἰλημένω ἦνοῖς, πολλὰ λιλαιομένα.¹⁾*

Da vi saaledes begge havde erfaret at sligt lod sig gjøre, fik jeg Lyst til at prøve mig i den latinske Versekunst, og nogle Dage senere præsenterede jeg ham et latinsk Digt, hvoraf jeg seer at ovennævnte er skrevet d. 11. Decbr. 1822. Noget efter kom P.M. til mig med et latinsk Digt, angaaende en Fugl, og rimelig en Canariefugl, og skrevet til eller for Fru Rahbek. Det var ikke færdigt, og han vilde just hos mig have nogle metriske Tvivl opløste; og skjönt jeg siden lige til nu har glemt baade Digtet og dets Skjæbne erindrer jeg at jeg dengang fandt det meget smukt.

Du vil vist ikke undlade, naar Du skildrer os ham, at omtale den ham saa ejendommelige magelige Stilling, hvori han laa henslængt paa en Sofa eller red paa en Stol, med Piben i Munden, og hvorledes han da pludselig taug, og medens han gabede hen i Vejret, saae saa inderlig doven ud; og hvorledes saa det indre Liv pludselig fremsprudlede i et Udbrud af en Verslinie eller en Passage af en smuk Melodie. Og hvad der saaledes havde gjort et Indtryk paa ham, vedblev han at gjentage flere Dage eller længer, som et staaende Refrain til hans Tale. Ligesom de gamle franske Kritikere fældede han stundum en gunstig Dom om et helt langt Digt fordi det indeholdt et Par smukke Linier, hvilke da i nogen Tid afgav det nys omtalte Omkvæde. Hvor hjerteglædet han

¹⁾ Epigrammet, der ikke findes i de trykte Wessel-udgaver, kan gengives således, ordret oversat fra Poul Møllers homeriske græsk: „Da folkenes drot besteg dronningen, kom en tigger uset ind på scenen. Men to mennesker, klædt i huder (ο: pels?), kunne ikke trænge ind, skönt de heftigt begærede det.“ Muligvis sigter epigrammet til Christian VII, Caroline Mathilde og Struensee.

modtog Heibergs „Kong Salomon“ er der vist mange som crindre, og jeg tvivler ikke paa at han selv har sagt Forfatteren det; men maaskee han selv ikke bemærkede at dette Digt stod nogle Procent højere i hans Yndest for den ene Linies Skyld: „Vi, vi, vi skal min Salighed“. Apropos i Anledning af Omkvæder, siig Chr.Winther, at dersom han i Sommer ikke kommer hertil og besøger mig, og lærer min Kone:

Den ene kunde dreje Vinden med sin Hand,
Den anden kunde vende det rindende Vand
Men hvo skal raade vore Runer?

saa holder han ikke mere af mig. Poul M. lovede mig saa tit at komme; og han lovede det ikke blot, jeg var vis paa at han var kommen, naar vi ikke havde mistet ham. Men var han kommen, saa var han og bleven skuffet i sin Forventning. Thortsen havde indbildt ham, at min Kone havde særdeles meget tilfælles med hans første Kone, og endnu sidste Gang, jeg saae ham, udtrykte han sin Attraa efter at lære at kjende min Kone. Undertiden gjentog han Læsningen af det, han fandt smukt, saa tit at han blev kjed deraf; og da forandrede han paa een Gang sin Dom. Saaledes fandt han længe Meislings Overs. af Virgils Ecloger smuk og læste da stadig deri; men pludselig fortalte han mig engang at han havde besindet sig bedre.

Kjære Olsen! Dersom den Behagelighed, jeg finder i at sysselsætte mine Tanker med den kjære Afdøde, og mit Ønske at opfylde Din Anmodning om Meddelelser angaaende ham, forleder mig til at gjøre fæde Bemærkninger, saa haaber jeg at Du af Venskab bærer over med mig. Du lider dog ikke andet derved, end at Du maa gjennemlæse et langt Brev, som dog har kostet mig længere Tid at nedskrive. Jeg foranlediges til denne Bemærkn. ved det jeg nys anførte som noget ejendommeligt hos P.M. at han nl. af Enkeltheder ofte bedømte det hele. Men dette er vel egentlig saa langt fra at være noget ejendommeligt, at det tværtimod er højst almindeligt. I det mindste griber jeg mig selv i noget lignende i følgende Exempel. P.M. og jeg tilstod hverandre, at vi med Behag læste Kong Waldemar og hans Mænd (af Ingemann). Paa ham gjorde den et gunstigt Indtryk, fordi der *ét* Steds i samme manglede en Stavelse, en Anacruse, eller som jeg plejede den Gang at sige, formedelst en eneste metrisk Fejl. Det der henrykkede ham i dette Digt og derfor naturligviis i nogen Tid blev til en staaende Exclamation var:

Metrum: ~ | ~ ~ ~ | ~ ~ ~ | ~ ~ ~ ~
              ~ ~ ~ | ~ ~ ~ | ~ ~

I Vestervigs Kirke de ringe til Liig
Sørgeligt monne det lyde.

(18. april 1838).

. . . Jeg er ganske enig med Dig i at P.M. efter Tabet af Gr.[ethe] Bloch „lod staae til“, at han og tænkte „under alt dette at finde en ny Sol for sit Liv

isteden for den gamle“ og at der i den Maade, hvorpaa han bar sine Kjærligheds-Affairer til Skue, har ligget en Slags Trodsen – cfr. Digtet om Torbisten og Fluën, som man almindelig har antaget skrevet med Hentydning til den afbrudte Forbindelse, hvilket jeg, naar Tidsregningen samstemmer, ogsaa er tilbøjelig til at troe, skjøndt ikke ganske vis paa. (Apropos, der er en tysk Kilde til dette Digt, som P.M. dog *bestemt nægtede* for mig at kjende; dette forklarer jeg mig saa, at Ideen til dette Digt har været ham mindre [*ulæseligt ord*] end den bestemte Hentydning, som lod sig gjøre deraf, og at han derfor glemte at hiin var laant, medens Anvendelsen og den Sind[s]stemning hvori han mulig har skrevet det, blev levende i hans Erindring). At han ogsaa har villet indbilde sig og andre, at han havde sat sig ud over sit Tab, finder jeg saa meget mere troligt, som det forekommer mig saare naturligt, og det ikke mindre, om der i hans Aabenhjertighed laa nogen Affectation. En saadan Affectation vilde jo være beslægtet med den, der ytrer sig i en mindre aandskraftig ulykkelig Elskers Melancholi, Fortvivelse osv. men for saavidt Du hos P.M. sporer den, vil Du vist ikke undlade at tage *deres* Personlighed i nøje Betragtning, til hvilke han skrev. Om han stedse skulde have viist nogen mærkelig Aabenhjertighed mod Venner i Hjertets Affairer, herom maa jeg bekjende mig uvidende, og jeg tvivler snarere derpaa. Vist er det, at han aldrig ganske aabenbarede *mig* sit Forhold til Frøken Rafn, men kun lod mig ane det, hvorfor jeg heller ej nogensinde erfarede, at det virkelig var kommen til et Frieri og ikkun kunde give Chr.Winther saare utilfredsstillende Svar paa hans Forespørgsel i samme Anledning fra Laaland. Derimod vedgik han til den Tid fuldelig at hans Hjerte var „saaret“ eller at han havde Saar i Hjertet, og søgte Lægedom, og Trøst mod andres Usselhed i det, han kaldte Spot. Han tildeelte mig, ene, og iblandt andre, Ros fordi jeg var en „fortræffelig Spotter“, han „elskede“ mig derfor, og forelæste mig flere Brudstykker af Digte i Byrons Stil, og hans daglige Omkvæd var i den Tid disse Linier af Lord Byrons Farvel –

*Seared in heart, and lone and blighted,
More than this I scarce can die.*

(21. april 1839).

Både før og efter biografiens udkomst har Olsen stået i skriftlig forbindelse med familien Møller, og det har sin interesse at høre, med hvilke forventninger man i digterens nærmeste kreds så hen til dette værk, og med hvilke følelser man modtog det. Således skriver Poul Møllers fader, den gamle Biskop Rasmus Møller i 1839, fire år før den forelå:

Det er mig bekiendt, at Deres Velbaarenhed af Venskab for min Søn, Prof: Poul Møller, har paataget Dem at udgive hans efterladte filosofiske Arbejder, og ledsage dem med en kort Biographie af den saa tidlig Bortkaldte. Og som jeg glæder mig ved at vide dette Arbejde i saa gode Hænder, saa længes jeg og særdeles efter at see det fuldendt; og jeg fortrøster mig til, at De,

som Poul Møllers Ven, ikke vil fortryde paa, at jeg, hans Fader, ytrer Dem det Ønske, snart at see dette Minde om den kiære Afdøde, inden jeg, som alt er gaaet ind i det 77de Aar, følger efter ham. Ogsaa ønsker jeg dette for hans flere Venners Skyld, som ofte spørge mig, naar det tør ventes.

Året efter gentages forespørgslen, nu ogsaa på enkens vegne. Den gamle biskop skulde dog ikke opleve den glæde at se sin søns biografi på tryk. Et brev fra hans yngre søn, pastor Hans Ulrik Møller, udviser at Olsen i 1842 sendte faderen sin bog i manuskript, men at det først nåede til Maribo dagen efter hans død. Det blev derfor broderens sag at gennemse håndskriftet kritisk; hans ændringsforslag ligger i det Olsenske arkiv og er – som brevsriveren selv siger – alle ubetydelige, hvorimod han i det vedføjede brev udtrykker sin og sin families anerkendelse af sandheden i det udkastede portræt:

Jeg har ikke blot selv gennemlæst Manuscriptet, men ogsaa forelæst det for min Familie, ligesom det ogsaa er læst af min Svoger og Søster i Mariboe. Vi ere Alle enige i, at De har givet en troe, træffende og livagtig Skildring af Poul, og vi savne intet Træk i det udkastede Billede. Naar hans Breve ere afskrevne med en saadan diplomatisk Nøiagtighed, at endog hist og her nogle Eder ere medtagne, da tjener dette vistnok til at vise, hvordan han var iblandt de Venner „blandt hvilke han kunde lade Munden gaae“. Men det er et Spørgsmaal, om Publicum kan taale at høre eller læse Sligt uden at tage Forargelse deraf, og om det derfor maaskee ikke var rettere for det meste at udelade disse Eder og at erstatte dem med Streger. . . . Til Slutning bringer jeg Dem min og Pouls øvrige Families Tak for dette med Omhu og Held udførte Arbeide. Alle Pouls Venner ville glæde sig over at see ham in effigie at staae op fra de Døde. Ved den hæderlige Maade, hvorpaa Fader er bleven omtalt i Biographien, vil der ogsaa blive sat en Blomst paa hans friske Grav.

Ved biografens udkomst lod ogsaa Poul Møllers enke Eline, f. Bülow, høre fra sig. Hun skrev 13.5.1843 til dens forfatter:

Har jeg end foreløbig ved Andre ladet Dem, høistærede Hr. Overlærer, min Tak aflægge, saa var det dog derfor ikke min Hensigt at und[d]rage mig fra at sige Dem, hvor dybt jeg føler mig Dem forpligtet, og hvor gierne jeg selv bringer Dem min varmeste Tak, for den fortræffelige Maade hvorpaa De har fuldført det Hverv, som min kiære Pouls Skarpblik, blandt alle sine Venner, selv havde udseet Dem til. – Jo oftere jeg gennemlæser Pouls Biographie, jo mere Grund finder jeg til at glæde mig over at hans Valg netop faldt paa Dem! thi det var vist umueligt at opfatte og giengive hans rige Natur og hele Eiendommelighed med mere Sandhed og Klarhed, at behandle ethvert Forhold med mere Fiinhed, end De har gjort det. Jeg takker Dem derfor endnu engang af mit gandske Hierte for dette smukke Arbeide, der for Ingen kan

have større Værd og Interesse end for mig, som ved hans Bortgang lærte at kiende et Savn, som aldrig kan forvindes.

Det er mit Ønske, at De skulde besidde et Minde om Deres Ven, min elskede Afdøde! Jeg indseer tilfulde at noget som havde tilhørt ham selv, vilde være Dem kiærest, men da han desværre intet Saadant har efterladt sig, beder jeg Dem at modtage medfølgende Skrivetøi, og lade Tanken om ham give det det Værd, som det ellers ikke kunde have for Dem.

Tilfreds med Olsens arbejde var også Ingemann, som dog fremfører den indvending, at i en eventuel ny udgave bør af diskretionshensyn en bemærkning om hans mislykkede frieri til Caroline Rafn udgå (førsteudgaven s. 68), hvad forfatteren også tog til følge i 2. udgave. Dette brev findes dog kun i fotostatisk gengivelse i K.B., idet endnu nogle af Olsens papirer befinder sig i privateje.

Breve fra Poul Møller kendes ikke i større antal. En lille samling erhvervede Det kgl. Bibliotek dog for nogle år siden af rektor Cl. Clausen (Ny kgl. saml. 8° 954). Det er derfor glædeligt, at det nu viser sig, at takket være Olsens samlerflid er adskillige ikke tidligere trykte endnu i behold. Ganske vist foreligger de med en undtagelse kun i hans afskrift, men der er grund til at antage, at han som solid filolog og kyndig tekstudgiver har gengivet dem korrekt. Her genfindes f. eks. 11 breve, fordelt over årene 1812-37, til Hans Ulrik Møller (i Vilh. Andersens biografi betegnet som tabt), et adresseret til forældrene og et par stykker til søstre og svogre. Når Olsen i sin bog af en eller anden grund har forkortet breve, har han undertiden været så forsynlig at afskrive de udeladte partier – det gælder bl. a. begyndelsen af brevet til Thiele (2. udg. 1856, 37), begyndelsen og slutningen af det udaterede til Krarup (s. 30) og slutpartiet af det til Thortsen (s. 122). Af de således reddede epistler skal her in extenso citeres en fra 1837 til H. U. Møller, hvori han med broderen diskuterer sin lige udkomne afhandling „Om Muligheden af Beviser for Menneskets Udødelighed“:

Kjære Hans! Uagtet jeg har usædvanlig travlt fra nu af til April, vil jeg dog i Hast skrive Dig et Par Ord til Svar paa dit sidste Brev. Jeg vil nemlig søge at indrette mit Svar saaledes, at derved ikke skal foranlediges en indviklet Correspondence, som jeg til hiin Termin umulig kan overkomme. Dispytter i Samtale ere mig særdeles behagelige, naar Folk kan taale, at man gjendriver dem af yderste Evne, og tillige i en Hast forstaae, hvad Contraparten mener. Saaledes har jeg engang i Fjor ført en lang Dispyt med den Kierkegaard, som Du kjender, og det interesserede mig meget. Til enhver mundtlig Dispyt staaer jeg derfor aldeles til din Tjeneste, enten Du selv vil komme her til Kbhvn. eller oppebie min Ankomst til Lolland. Men en skriftlig eller rettere sagt brev-

lig Dispyt er mig aldeles uudstaaelig. Det er endnu tusind Gange værre end at spille Skak i Breve. Til en saadan Underholdning savner jeg for min Deel Taalmodighed. Naar der skal hengaae flere Dage, inden en gjensidig Misforstaaelse kan blive berigtiget, den være nok saa stor, da maa man have Udholdenhed som en Hest, for ikke at forstyrres i sit øvrige Liv ved en saadan periodisk Dispyt. – Jeg har med Forsæt skrevet det Stykke, som staaer i Maanedsskrift, i et desultorisk Foredrag eller i Aphorismer; ikke blot fordi jeg paa mine Forelæsninger maa gaae saa methodisk frem, at jeg til Afvexling føler Trang til at slaae mig løs, naar jeg er min egen Herre, men ogsaa fordi jeg troer, at et saadant Foredrag faaer en deel Læsere, som det første maa savne; fremdeles fordi jeg veed, at det forstaaes af Mange, som ikke forstaae det strængere. Men Aphorismerne skrives paa Slump, ligesom Hatte gjøres paa Kjøb uden Maal. Det er tilfældigt, om de passe til et Hoved eller ikke. De ere meer udsatte baade for Forstaaelse og Misforstaaelse end det strængere Foredrag. –

Saaledes har jeg nu gjort den Erfaring, at hvad jeg skriver paa denne Maade finder Gjenklang hos endeel Læsere, og vil derfor oftere skrive i saadan Stiilart. Men berigtige (*v.[el]* forekomme) ved udførligere offentlig Udvikling de Misforstaaelser, som overalt kunne forudsees, kunde jeg aldrig falde paa. Da maatte jeg jo heller opgive den hele Skrivemaade. – Et Par Berigtigelser af Misforstaaelse troer jeg dog, jeg kan komme med uden Frygt for at foranledige den for mig utaalelige Brevdispyt. – Udtrykket „selvstændig Selvtænkning“ har jeg taget sensu prægnanti som en abstract Tanke, der ikke skal betegne noget for sig Existerende, men kun i Følge Misforstaaelse losrives fra det modsatte Moment Tradition. Tænkning over udenfra berettede historiske Facta kalder jeg ikke selvstændig Selvtænkning. Jeg har ved denne Cumulation af Ord og Modsætningen til Tradition troet at kunne betegne en Tanke, som for Tiden er saa courant hos Mange. Ellers havde jeg sat „subjectiv Tænkning“, som er en meget gangbar Terminus. – Udenad kan jeg af Hukommelsen berigtige et Citat. Du tillægger mig den Sætning, at man maa have Overbeviisning om Sandheden af Christendommens *Lærdomme* for etc. – Der kan jeg ikke have skrevet Andet end *Hovedlærdomme* eller *Hovedsandheder*. – Forresten maa jeg i Almindelighed erklære, at jeg meget godt veed, at den Troesbekjendelse, der skimter igjennem i hvad jeg har skrevet, ikke er stræng luthersk, men jeg troer mig ikke forpligtet til at fortie Tanker, om hvis Rigtighed jeg er overbeviist, fordi de ikke saa gandske stemme med Landets orthodoxe System. Juridisk Ret [har] jeg efter Kyndiges Sigende til at lære *mod den augsburgske Confession*. – Man har her ved Universitetet endogsaa havt (i det Mindste) een catholsk Professor. Mig vil Du vel dog i det Høieste kalde semikatholsk. Tusinde Hilsener til Fader, Lovise etc; fra Din Broder Poul Møller.

Som det vil være læsere af Vilh. Andersens skrift om Poul Møller bekendt, har forbilledet for den „jyske“ Bertel i „En dansk Students Eventyr“ været hans ven Niels Bygom Krarup. Denne udmærkede klassiske

filolog var 1828–42 bestyrer af Borgerdydsskolen på Christianshavn, hvor han fik Poul Møller til at overtage timer i græsk. I sine første år som menig lærer måtte Krarup tillige påtage sig timer på v. Westens Institut, og her fik han F. C. Olsen til elev i græsk og vandt næsten øjeblikkelig hans kærlighed. Deres venskabsforhold varede ved livet igennem. Discipulen blev sin lærers studiefælle og kollega, modtog råd og vejledning på sin studiebane, som han for sit vedkommende kun kunde gengælde med sin uskrømtede taknemmelighed og beundring. Under Krarups lange rejse til Tyskland, Italien, Schweiz og Frankrig 1821–24 var hans gamle elev en af hans flittigste korrespondenter, og en heldig skæbne har bevaret os deres brevveksling fra disse år med skildringer af tysk studieliv i Göttingen og Berlin og tilsvarende fra det københavnske milieu. På ældre dage omgikkes Olsen, der overlevede sin ven, med planen om at skrive hans biografi og indsamlede materiale dertil, men opgav det i mismod og skal beklageligvis – efter hvad han har betroet Krarups enke – have brændt sit manuskript (Vilh. Andersen: Poul Møller, 2. udg. I, 1904, 38; Vestre Borgerdydsskole 1787–1937, 38). En bevaret kladde til indledningen vil vise, med hvilken veneration Olsen er gået til opgaven:

Det var i Aaret 1816, strax efter Skolens aarlige Examen, ved hvilken jeg var bleven opflyttet i Skolens overste studerende Klasse. Hele Klassen var samlet, og Undervisningen skulde begynde med Græsk, hvori jeg var meget svag, da jeg i den foregaaende Klasse, hvor jeg havde begyndt at læse dette Sprog, ikke var bragt videre end til at læse 10 Blade af Gedikes Læsebog. Mine Kammerater vare ikke videre end jeg, vi sad og smaasnakkede om det eller andet i Forventning af den nye Lærer i Græsk, vi nu skulde see – da Doren aabnede sig, og Hr. Krarup traadte ind, klædt i en blaa Kjole med blanke Knapper og Drapcouleurs Knæbeenklæder og guulkravede Støvler, altsaa i et pynteligt Kostume, med hvilket han efter Datidens Brug formodentlig viste sig i den nitide Familie, hvor han var særlig Huuslærer. Hr. Krarup hilste ved sin Indtrædelse med en let Hovedbøining og skreed, uden at hæve Hovedet, blid og alvorlig hen til Lærepladsen, lagde sin Bog paa Pulten, aabnede den, lod Øinene lidt hvile paa den, medens han spillede sagtelig ved Munden med Fingrene paa den høire Haand, og oplæste med en venligt indbydende Stemme tydeligt og uden Iil, saa det var let at følge med, det første Stykke af Nissens græske Anthologie i Anakreons Digt: Jeg vil en Sang istemme om Atreus' Æt og Kadmos, først paa Græsk og derefter i dansk Oversættelse med Forklaring. Det gik saa let og behageligt med Anakreon, at jeg allerede tænkte paa at nedskrive Alt; – men nu skulde der ogsaa i græsk Prosa foresættes en Lectie. DHrr Bestyrere maa nødvendig have forklaret: at der skulde og maatte læses grumme meget græsk Prosa i det forestaaende Skoleaar, samt Aarsagen dertil, og Krarup har, det kan Ingen tvivle om, følt sig oprørt derover; thi uden at

tilføie eet Ord satte han os et heelt Blad fore til den næste Dag i Gesners Chrestomathie . . . .

Noget af det indsamlede materiale til levnedbeskrivelsen befinder sig i den Olsenske samling og udgør et af dens værdifuldeste aktiver. Ikke blot har Olsen nemlig indhentet mundtlige traditioner, men familien Krarup har også overladt ham den afdødes papirer, der er blevet liggende imellem hans egne sager og rummer adskilligt af virkelig interesse, bl. a. et hidtil ukendt brev fra Poul Møller. En biografi over Krarup er vi formodentlig for bestandig gået glip af, da Olsen i mistvivl om sine evner tilintetgjorde sit manuskript. Derimod er der i hans arkiv og en tidligere af Det kgl. Bibliotek erhvervet samling et lille knippe breve fra og til Poul Møllers jyske ven, som det er mit håb i en ikke altfor fjern fremtid at kunne offentliggøre. Her vil foruden han selv navnlig Poul Møller og F. C. Olsen komme til at føre ordet – studenternovellens forfatter, hans biograf og en af hans modeller.

Som det vil være fremgået af det foregående, er der således ingen grund til at begræde, at den gamle kasse på loftet i Vejle ikke indeholdt arkitekturtegninger. Det forunderlige er blot, at et sådant fund kan gøres endnu i året 1955, og den glæde, hvormed det er blevet modtaget, bør man alle, der måtte være i besiddelse af lignende skatte, til at lade dem ende på det sted, hvor de rettelig hører hjemme: Det kongelige Bibliotek.